

На превеликий жаль, незважаючи на успішну роботу Віктора Львовича на посаді директора КПП, невдовзі через бурхливі студентські заворушення та небажання безумовно виконувати розпорядження МВС призвело до того, що врешті-решт у 1902 р. науковця було звільнено із усіх посад, які він займав у КПП і лише активна підтримка та клопотання Вченої ради інституту дозволили йому залишитися в Києві та дочитати свої курси до кінця навчального року. У 1903 р. вчений назавжди полишив Київ.

Джерела та література

1. *Из истории* Киевского политехнического института : сб. док. и материалов / Киев. политех. ин-т. КОГА ; под. ред. Ф. Е. Лося, А. С. Плыгунова (отв. ред.), Н. В. Черненко. – К. : изд-во Киев. ун-та, 1961. – Т. 1 : 1898–1917. – XVI, 388 с.

2. *Чеканов А. А.* Виктор Львович Кирпичев : 1845–1913 / А. А. Чеканов. – М. : Наука, 1982. – 176 с.

3. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 2.

4. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 13.

5. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 86.

6. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 251.

7. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 156.

8. *ДАК*, ф. 18-оц, оп. 1-оц., спр. 146.

СПРОБИ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЖІНОЧОЇ ВИЩОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ОСВІТИ У РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ ст.

Рибченко Д.В.

Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН (м. Київ)

Створення цілісної системи професійної освіти не втратило своєї актуальності протягом декількох віків. Адже від підготовки кваліфікованих фахівців в галузі сільського господарства залежить економічний добробут держави та продуктивність праці в аграрному секторі.

У кінці ХІХ ст. в Міністерстві землеробства і державних маєтностей постало питання організації в Російській імперії жіночої вищої сільськогосподарської освіти. Для всебічного вивчення його розробки було вирішено зібрати при Міністерстві нараду. Але, перш, ніж ставити питання на обговорення, Департамент землеробства на початку 1897 р. звернувся до І.О. Стебута, М.М. Маруца-Гриневської та інших фахівців з проханням висловити свою думку з цього приводу. Від останніх отримали записки з викладом поглядів щодо організації в державі жіночої сільськогосподарської освіти. Разом з тим Департаментом – отримані звіти про діяльність існуючих жіночих сільськогосподарських шкіл та курсів, а також нариси діяльності подібних шкіл в Німеччині, Франції і Фінляндії. Майже всі фахівці підтримали цю справу, вважаючи, що не слід обмежуватися нижчою та середньою освітою, а давати можливість жінкам отримувати вищу сільськогосподарську освіту. Особливо повно це питання дослідив І.О. Стебут, який визначив головні аспекти започаткування вищої жіночої сільськогосподарської освіти, вказавши

на необхідність зацікавлення і залучення громадськості. З цією метою він вважав доцільним створити таке благодійне суспільство, яке взяло б на себе обов'язки допомагати жінкам, які бажають отримати сільськогосподарську освіту.

Доречно відмітити, що до початку березня 1897 р. Департамент землеробства зібрав значний фактичний матеріал стосовно жіночої сільськогосподарської освіти. 17 березня 1897 р. на ім'я міністра надійшло клопотання про створення у Петербурзі вищого жіночого сільськогосподарського навчального закладу. Усвідомлюючи невідкладність вирішення цієї проблеми, науково-педагогічна громадськість активно підтримала цю ідею, документ був підписаний: дружиною таємного радника Тарновською, дружиною полковника Долговою, керівницею Петербурзької гімназії Гедда, дружиною колежського радника Калачовою, дружиною кандидата прав Нечаєвою, жінкою-лікарем Маляревською, дружиною ординарного професора Усовою, академіком Фамінциним, професором Мушкетовим і його дружиною, академіком Бекетовим, доктором ботаніки Вороніним, академіком Овсянніковим, заслуженим професором Менделєєвим, дружиною дійсного статського радника Бариківською, дійсним статським радником Срезневським та його дружиною, професором Густавсоном, вдовою капітана Гранта Семека, вдовою дійсного статського радника Костичевою, професором Советовим і кандидатом прав Нечаєвим. Вищезазначені особи відстоювали право на створення жіночого сільськогосподарського інституту, на зразок існуючих вищих жіночих курсів і відкритого жіночого медичного інституту. Крім клопотання, також був представлений і проект інституту з пояснювальною запискою. Пропонувалося приймати до інституту осіб, які закінчили вищі жіночі курси або середній навчальний заклад. Курс чотирьохрічний, розділений на вісім семестрів, викладання тих же предметів, що і в чоловічому сільськогосподарському інституті. Таким чином, ідея започаткування вищого профільного жіночого сільськогосподарського навчального закладу знайшла значну підтримку серед інтелігенції, однак мета Департаменту землеробства полягала у зацікавленні суспільства в зборі коштів на цю справу. Тому вирішили всі наявні матеріали опублікувати і розіслати сільськогосподарським навчальним товариствам, земствам, представникам дворянства та суспільним діячам, з проханням надіслати до листопада 1897 р. свої висновки.

Першим результативним кроком у цій справі було заснування І.О. Стебутом у 1898 р. в Петербурзі Товариства сприяння жіночій сільськогосподарській освіті. Крім того, прихильники жіночої освіти в Москві, Києві, Харкові, Саратові створили особливі гуртки, представники, яких звернулися до Товариства з проханням відкрити відділення в їхніх містах. Загальне зібрання розглянуло представлені гуртками устави і затвердило їх. Крім того, товариство у 1899 р. отримало пожертви в сумі 10000 руб. від Є.В. Барановської, 1000 руб від В.О. Морозової, 350 руб. зібрали випускники Петровської академії.

Внаслідок глибокого вивчення питання про жіночу сільськогосподарську освіту було вирішено, що для профільного навчання жінок потрібні були такі ж школи, як і для чоловіків, лише з незначними відмінностями. За ініціативою Петербурзького товариства сприяння жіночій сільськогосподарській освіті в 1900 р. були влаштовані курси для жінок з середньою загальною освітою при Петровській-Розумовській вищій школі. Також набули поширення різного роду курси і читання з сільського господарства при сільськогосподарських навчальних закладах в інших містах, але вони були тимчасові.

І лише восени 1904 р. в Санкт-Петербурзі створюються постійні «Стебутівські курси», які мали на меті давати вищу сільськогосподарську освіту, необхідну для різного роду наукової та практичної діяльності. Лекції на курсах читали видатні вчені, професори провідних вузів: Д.М. Прянішников, О.Ф. Фортунатов, В.Р. Вільямс, І.П. Бородін, М.І. Прохоров та інші. Навчання тривало 4 роки з високою теоретичною і практичною підготовкою. Після закінчення терміну навчання та успішної здачі іспитів випускниці отримували кваліфікацію агронома.

Таким чином, розвиток сільськогосподарської освіти в Росії був результатом зусиль суспільної ініціативи. Перші кроки з підготовки кваліфікованих жіночих сільськогосподарських кадрів ініціювала громадськість, зрозумівши необхідність вирішення нагальної об'єктивної проблеми. Найбільш ефективну діяльність проводило Товариство сприяння жіночій сільськогосподарській освіті під керівництвом І.О. Стебута, створивши вищі жіночі «Стебутівські курси», які стали першим вищим навчальним закладом, де жінки могли отримувати спеціальну освіту.

ВЕРХНЯЦЬКА ДОСЛІДНО-СЕЛЕКЦІЙНА СТАНЦІЯ В КОНТЕКСТІ ІДЕЙ С.Л. ФРАНKFУРТА: «КУЛЬТУРА НАСІННЯ»

Рогожа М.М.

Київський слов'янський університет (м. Київ)

Серед інших питань творчого спадку видатного вченого С.Л. Франкфурта (1866–1954) ідея «культури насіння» стосовно до агрокультури цукрових буряків, на нашу думку, займала одну з чільних позицій, оскільки бачиться невід'ємною ланкою його цілісного уявлення про взаємозв'язок рослин та середовища її вирощування.

Вчений мав ґрунтовну освіту, водночас, достатні відомості про розвиток передових зарубіжних технологій вирощування цукрових буряків, їх переробки. Він знав і розумів також особливості вітчизняної агрокультури та досвід дослідницької роботи в польових умовах, тому бачив шляхи підвищення їхньої врожайності та цукристості. Досягнення таких результатів ставало можливим завдяки поєднанню зусиль вчених-аграріїв та практиків, виробничників. Ведення наукових досліджень вчений вважав доцільним зосередити на двох вирішальних напрямках: вдосконаленні технологічних прийомів вирощування